

Uchwała z dnia 19 marca 2009 r., III CZP 5/09

Sędzia SN Mirosław Bączyk (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Krzysztof Strzelczyk

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "L.", sp. z o.o. w K. przy uczestnictwie Dariusza S. o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 19 marca 2009 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 16 grudnia 2008 r.:

„Czy do wykazania przejścia uprawnień, na podstawie art. 788 § 1 k.p.c., na nabywcę wierzytelności zbytej przez syndyka masy upadłości, wymagane jest dołączenie dokumentu zezwolenia na to zbycie, o którym mowa w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.)?”

podjął uchwałę:

Do nadania klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz osoby, która nabyła od syndyka masy upadłości wierzytelność objętą tytułem egzekucyjnym, wymagane jest przedłożenie zezwolenia przewidzianego w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.).

Uzasadnienie

Syndyk masy upadłości scedował na rzecz cesjonariusza wierzytelność upadłego wierzyciela objętą tytułem egzekucyjnym. Cesjonariusz wystąpił z wnioskiem o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności na swoją rzecz na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. i do wniosku załączył dokument obejmujący cesję

wierzytelności z podpisami notarialnie poświadczonymi. Sąd Rejonowy oddalił ten wniosek, ponieważ syndyk – zbywając wierzytelność z wolnej ręki – musiał uzyskać na to odpowiednie zezwolenie sędziego-komisarza, stosownie do art. 326 ust. 1 w związku z art. 334 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.), a wnioskodawca nie wykazał, że takie zezwolenie zostało udzielone. Według Sądu Rejonowego, cesja wierzytelności dokonana przez syndyka bez wspomnianego zezwolenia jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.) i nie można w związku z tym przyjmować, że wierzytelność objęta umową cesji przeszła na nabywcę.

Rozpatrując zażalenie wnioskodawcy, Sąd Okręgowy stwierdził, że do zbycia wierzytelności syndyk powinien uzyskać zezwolenie wierzycieli lub sędziego-komisarza, zgodnie z art. 131 § 1 pkt 5, art. 140 i 132 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm. – dalej: "Pr.upadł."), ponieważ ogłoszenie upadłości wierzyciela (zbywcy wierzytelności) nastąpiło jeszcze przed wejściem w życie Prawa upadłościowego i naprawczego. Sąd Okręgowy nie miał wątpliwości co do tego, że zbycie wierzytelności przez syndyka bez wspomnianego zezwolenia jest nieważne, natomiast wątpliwość pojawiła się w odniesieniu do zakresu wymagań, których spełnienie pozostaje niezbędne do wykazania przejścia uprawnień wynikających z tytułu egzekucyjnego na wnioskodawcę, gdy jest nim nabywca wierzytelności od syndyka. Chodzi o to, czy do wykazania przejścia uprawnienia w rozumieniu art. 788 § 1 k.p.c. wystarczy przedłożenie sądowi samej umowy cesji, czy niezbędne jest także przedłożenie dokumentu obejmującego zgodę właściwego podmiotu (art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 Pr.upadł.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W literaturze dominuje stanowisko, że w postępowaniu toczącym się w wyniku złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego (art. 788 § 1 k.p.c.) sąd bada jedynie treść (osnowę) dołączonych do wniosku dokumentów urzędowych lub prywatnych z podpisem urzędowo poświadczonym. Badanie takie zmierza do stwierdzenia, czy na podstawie treści dokumentu można ustalić przejście uprawnień i obowiązków. Ma ono zatem charakter jedynie formalny, wyłączona jest natomiast merytoryczna kontrola, czy przejście takie istotnie nastąpiło z punktu widzenia przepisów prawa materialnego. Z tego względu w zażaleniu na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności dłużnik nie może

skutecznie podnosić zarzutu braku przejścia uprawnienia lub obowiązku, przysługuje mu bowiem w tym zakresie obrona w postaci powództwa przeciwegzekucyjnego (art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.).

W judykaturze Sądu Najwyższego zasadniczo wytyczone zostały ramy formalnej kontroli dokumentów przedstawianych przez następcę prawnego we wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. W uchwale z dnia 16 marca 2006 r., III CZP 4/06 ("Biuletyn SN" 2005, nr 3, s. 7) stwierdzono, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nie obejmuje badania zasadności wierzytelności objętej tym tytułem, zasadności następstwa prawnego co do tej wierzytelności, w tym także skuteczności prawnej jej przelewu. W uchwale z dnia 7 marca 2008 r., III CZP 155/07 (OSNC 2009, nr 3, poz. 42), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu nie jest dopuszczalna ocena ważności czynności prawnej objętej tym aktem. Zauważył również, że w pewnych sytuacjach klauzulę wykonalności, nadaną na podstawie art. 788 § 1 k.p.c., traktować należy jako klauzulę o charakterze konstytutywnym, w której dodatkowo – poza deklaratoryjnym stwierdzeniem możliwości prowadzenia egzekucji na jej podstawie – określa się m.in. podmiotowy zasięg egzekucji, gdy wierzytelność lub obowiązek przeszedł na inną osobę. Może to oznaczać, że niekiedy ustawodawca poszerza typowy zakres formalnej kontroli przedkładanych przez wnioskodawcę dokumentów i zezwala w postępowaniu klauzulowym na badanie tych dokumentów z punktu widzenia następstwa prawnego.

W praktyce obrotu prawnego przejście uprawnienia lub obowiązku z jednego podmiotu na inny może odbywać się na podstawie nie tylko jednego zdarzenia prawnego, np. umowy cesji (art. 509 k.c.), ale niezbędne może być także pojawienie się kilku następujących zdarzeń prawnych o różnym charakterze. Dzieje się tak m.in. wówczas gdy ustawodawca formułuje dodatkowe warunki prawne skutecznego następstwa prawnego poza samą umową stanowiącą zasadniczy tytuł zmiany podmiotów prawa podmiotowego i wyraża je wprost w przepisach prawa. Takie ograniczenia dotyczące przelewu wierzytelności wprowadzone zostają, rzecz jasna, w celu ochrony interesu prawnego określonego kręgu podmiotów. Warunki takie sformułowane zostały właśnie w odniesieniu do zbywania na podstawie cesji wierzytelności upadłego wierzyciela przez syndyka masy upadłości w Prawie upadłościowym z 1934 r. Zgodnie z art. 131 § 1 pkt 5, nie mogą być dokonane

przez syndyka bez zezwolenia rady wierzycieli m.in. czynności obejmujące sprzedaż praw i wierzytelności. Do grupy tych czynności należy zaliczyć także cesję wierzytelności. Jeżeli rada wierzycieli nie jest ustanowiona, czynności jej należą do sędziego-komisarza (art.140 Pr.upadł.). Zezwolenie wydaje wówczas sędzia-komisarz.

Należy pokreślić, że przedstawiona reguła jedynie formalnego badania przez sąd w postępowaniu o nadaniu klauzuli wykonalności przedłożonych dokumentów mających wykazać następstwo prawne (art. 788 § 1 k.p.c.) ma zastosowanie także wówczas, gdy do nabycia wierzytelności dochodzi na podstawie sekwencji zdarzeń prawnych, sądowi bowiem nie przysługuje uprawnienie do badania, czy każde ze zdarzeń ma znaczenie dla skutecznego dokonania cesji wierzytelności. Takie kwestie nie mogą być również podnoszone przez dłużnika w zażaleniu na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. Powstaje jednak zagadnienie, czy wnioskodawca powinien odpowiednim dokumentem wykazywać także istnienie omawianych zdarzeń, czy może ograniczyć się tylko do wykazania – jak podnosił wnioskodawca w zażaleniu – następstwa prawnego na podstawie dokumentu obejmującego w swej treści samą umowę cesji.

Na tak postawione pytanie nie można udzielić odpowiedzi o charakterze ogólnym przede wszystkim z racji zróżnicowanego charakteru zdarzeń prawnych (warunków prawnych), odmiennych skutków prawnych ich niewystąpienia w odpowiedniej sekwencji i czasie. Pozytywna odpowiedź nasuwa się natomiast w odniesieniu do cesji wierzytelności dokonywanej przez syndyka w toku postępowania upadłościowego. Jeżeli w postępowaniu takim syndyk powinien, zgodnie z art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 Pr.upadł., uzyskać w związku z dokonywaną cesją wierzytelności upadłego stosowne zezwolenie rady wierzycieli lub sędziego-komisarza, a prawny sens takiego zezwolenia może być rozumiany jako niezbędny warunek skuteczności cesji, to wykazanie przez wnioskodawcę przejścia uprawnienia powinno obejmować nie tylko wykazanie samej umowy cesji, ale także istnienia wspomnianego zezwolenia.

Należy zaznaczyć, że Sąd Okręgowy miał także uzasadnione podstawy do oceny wspomnianego zezwolenia jako niezbędnego warunku prawnego skuteczności cesji dokonywanej przez syndyka, skoro na taką interpretację powołanych przepisów Prawa upadłościowego z 1934 r. może wskazywać ich treść

i taką wykładnię eksponuje się w piśmiennictwie. Oznacza to w konsekwencji konieczność przedmiotowego poszerzenia kontroli sądu w postępowaniu o nadaniu klauzuli wykonalności, ale przy zachowaniu jedynie formalnego charakteru takiej kontroli. Przejście uprawnień na cesjonariusza-wnioskodawcę powinno być zatem wykazane nie tylko dokumentem obejmującym umowę cesji, ale także dokumentem wykazującym uzyskanie wspomnianego zezwolenia w postępowaniu upadłościowym. Oba te zdarzenia prawne mogą być, oczywiście, wykazane jednym dokumentem, np. dokumentem zawierającym umowę cesji, obejmującym informację, że syndyk uzyskał zezwolenie przewidziane w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 Pr.upadł.

Z przedstawionych względów należy stwierdzić, że do nadania klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz osoby, która nabyła od syndyka masy upadłości wierzytelność objętą tytułem egzekucyjnym, niezbędne jest przedłożenie zezwolenia przewidzianego w art. 131 § 1 pkt 5 i art. 140 Pr.upadł.